

JEL Classification: J40, J44, J53, J60

<https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.014>

HUMAN RESOURCE AND PECULIARITIES OF INCOME DISTRIBUTION

RAMAZ OTINASHVILI**Doctor of Economic Sciences, Professor**

Georgian Technical University,

Academician of the Academy of Economic Sciences of Georgia, Georgia

R.Otinashvili@gtu.ge

Abstract. The country's leading factor in human development that is a human resource. It is the creator of everything and it is necessary to create a law and protect human resource. People need to implement, pursue the economic policy and ensure business efficiency. That functions, to prevent crime and to restore order. Man builds the country, but to build well, knowledge is needed and knowledge needs education. Humans capital is a body of knowledge and includes philosophical, social, economic and psychological aspects. This term dates from the eighty-seventh year of the twentieth century to its end. It is founder is Nobel Prize Laureate G. Becker. Human capital consists of: educational, professional-quality, information-cultural and social connections. Among them, the capital of the Social Union dominates in the conditions of Georgia. According to the GAERO, Georgia ranks 61st out of 189 countries in the Human Development Index. Human resources determine a person's income. It is important to note that human capital is one of the main causes of income inequality. We differ from each other in terms of data and capabilities. It's important that state should have a fair social-economic environment, which gives all possible conditions to citizens for the realization of opportunity.

KEYWORDS: HUMAN CAPITAL, BUSINESS, INCOME, NATURAL RESOURCE, PROPERTY, ECONOMIC POLICY.

For citation: Otinashvili, R., (2021). Human Resource and Peculiarities of Income Distribution. *Globalization and Business*, №11, 101-107. (In Georgian). <https://doi.org/10.35945/gb.2021.11.014>

ადამიანისეული რესურსი და შემოსავლების განაწილების თავისებურებები

რამაზ ოტინაშვილი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,

საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, საქართველო

R.Otinashvili@gtu.ge

საკვანძო სიტყვები: ადამიანისეული კაპიტალი, ბიზნესი, შემოსავალი, ბუნებრივი რესურსი, საკუთრება, ეკონომიკური პოლიტიკა.

ციტირებისთვის: ოტინაშვილი, რ., (2021). ადამიანისეული რესურსი და შემოსავლების განაწილების თავისებურებები. *გლობალიზაცია და ბიზნესი, №11*, 101-107. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.11.014>

შესავალი

ძველ დროში, ათასწლეულების მიღმა, ქვეყნის სიძლიერის მთავარ წყაროს დაპყრობითი ომების წარმოება, ნადავლისა და მონების წამოყვანა წარმოადგენდა. ეკონომიკური თეორიის, როგორც მეცნიერების წარმოშობის შემდეგ, ჩამოყალიბდა აზრი, რომ სახელმწიფოს განვითარების საფუძველი ჭარბი ბუნებრივი რესურსების, განსაკუთრებით სტრატეგიული რესურსების ენერგოშემცველების – ნავთობი, გაზი; ძვირფასი და იშვიათი წიაღისეულის – ბრილიანტი, ოქრო და ა.შ. არსებობაა. ჩვენი აზრით, ბუნებრივი რესურსები და ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური მდებარეობა წარმოადგენს ხელშემწყობ და არა გადამწყვეტ ფაქტორს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისათვის.

მეოცე საუკუნის დასასრულიდან ეკონომიკურ მეცნიერებაში დომინირებს აზრი, რომ განვითარებისათვის მთავარი ფაქტორი არის ადამიანური რესურსი. რომლის წილი, ქვეყნის წინსვლის ფაქტორებს შორის 60-70%-ს, ხოლო ზოგიერთი ქვეყნისათვის (იაპონია, გერმანია, სამხრეთ კორეა) 75%-ს შეადგენს. დანარჩენი ყველა მონაცემი ერთად: ბუნებრივი რესურსი, გეოპოლიტიკური მდებარეობა, ბუნებრივ-კლიმატური პირობები, აბრეშუმის გზა, ნავთობსადენი და ა.შ. 30-40%-ს (Moskvin, 1999). მსოფლიო ბანკის მონაცემებით აშშ-ს ეროვნულ სიმდიდრეში ფიზიკურ რესურსებს (შენობა ნაგებობებს, მანქანა-დანადგარებს უკავიათ) – 20%; ბუნებრივ რესურსებს – 7%, ხოლო ადამიანურ რესურსს – 73%. დასავლეთ ევროპაში შესაბამისი მაჩვენებლებია 22%; 3% და 74%.

მაგალითისათვის განვიხილოთ ორი სახელმწიფო: რუსეთი და იაპონია. რუსეთის წილი მსოფლიოს ბუნებრივ რესურსებში შეადგენს 28-30%-ს. მის ბუნებრივ-რესურსულ პოტენციალს 340-380 ტრილიონ აშშ დოლარად აფასებენ,

რაც ორჯერ მეტია აშშ-ზე, ექვსჯერ გერმანიისაზე და 22-ჯერ იაპონიისაზე (The Economic, 2011). არ არსებობს დედამიწის ბურგზე რესურსი, რომელიც რუსეთის ტერიტორიაზე არ იყოს. მიუხედავად ამისა, ცხოვრების დონით მას საკმაოდ მოკრძალებული ადგილი უკავია მსოფლიოში. მისი მთლიანი სამამულო პროდუქტი (Papava, Silagadze, 2019) 10-ჯერ ნაკლებია ამერიკის, 5-ჯერ იაპონიის, 3-ჯერ – გერმანიის მაჩვენებელზე, ეს რაც შეეხება აბსოლუტურ მონაცემებს, ხოლო თუ ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით შევადარებთ ტაილანდისა და სამხრეთ აფრიკის დონეზე (Country, 2019).

პირიქით იაპონია ბუნებრივი რესურსებით საკმაოდ ღარიბი ქვეყანაა, ამას ემატება ომი, ატომური იარაღი, მიწისძვრები, რაც ამ ქვეყანამ გადაიტანა. მაგრამ ეკონომიკური განვითარების დონით იაპონია მოწინავე პოზიციებზეა მსოფლიოში.

ადამიანისეული კაპიტალის შეფასებები

ადამიანია ყველას და ყველაფრის შემოქმედი, მან უნდა შექმნას კანონი და დაიცვას იგი. ადამიანმა უნდა ჩამოაყალიბოს, ეკონომიკური პოლიტიკა და უზრუნველყოს ბიზნესის ეფექტური ფუნქციონირება, აღკვეთოს კრიმინალი და აღადგინოს წესრიგი, ანუ ადამიანი აშენებს ქვეყანას, მაგრამ კარგად რომ აშენოს, ცოდნაა საჭირო, ცოდნას კი სწავლა სჭირდება.

ადამიანი საზოგადოების მთავარი საწარმოო ძალაა, მარქსიზმის ამ თეზისს ეთანხმება ეკონომიკური თეორიის ყველა მიმართულება, მაგრამ რაოდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, ეკონომიკურმა თეორიამ თავად ადამიანს ყურადღება მიაქცია მხოლოდ მეოცე საუკუნის დასასრულს, მანამ კვლევის

ობიექტი იყო მისი ხელფასი, შრომის ნაყოფიერება და ა.შ. (Abzalava, 2014).

პიროვნული კაპიტალი საკმაოდ ტევადი მცნებაა, რომელიც ფილოსოფიურ, სოციალურ, ეკონომიკურ, ფსიქოლოგიურ ასპექტებს მოიცავს. იგი მეოცე საუკუნის ოთხმოციანი წლებიდან მკვიდრდება. აღნიშნული თეორიის ერთ-ერთი ფუძემდებელია, ნობელის პრემიის ლაურიატი გ. ბეკერი (Becker, 1983). მის მიხედვით, ადამიანისეული კაპიტალი არის, ადამიანში განსახიერებული შესაძლებლობების უნარი, რომელსაც მოაქვს შემოსავალი და მოიცავს თანდაყოლილ ნიჭს, განათლებას და შექმნილ კვალიფიკაციას.

საზოგადოებრივი აზრის ისტორიაში ადამიანური რესურსის შეფასება იწყება ჯერ კიდევ ანტიკური პერიოდიდან, მას შემდეგ რაც გაჩნდნენ პირველი დაქირავებული მუშები. ისტორიულად იგი დაკავშირებული იყო მონების ყიდვა-გაყიდვის პროცესთან. აღნიშნული რესურსის მნიშვნელოვანი ასპექტებია: ჯანმრთელობა, განათლება, სწორი აღზრდა, გენეტიკა და ა.შ..

მეცნიერულად ადამიანისეული კაპიტალი პირველად შეაფასა უილიამ პეტემ. მისი აზრით კაცობრიობის ფასი მრავალჯერ აღემატება მის მიერვე შექმნილ ღირებულებას (Sartania, Tokmazishvili, Maglakelidze, 2004). მოგვიანებით ადამ სმიტმა მოაქცია იგი ეკონომიკური მეცნიერების ყურადღების ცენტრში. მან ადამიანისეული კაპიტალი დაახასიათა, როგორც ეკონომიკური ზრდისა და სიძლიერის რესურსი, რომ პიროვნული დონის ამაღლებას (დახელოვნებას) მოაქვს მნიშვნელოვანი უკუგება მისი სიცოცხლის პერიოდში შემოსავლების სახით. სმიტის მიხედვით ადამიანისეული კაპიტალის დაგროვებაში მნიშვნელოვანია განათლების როლი. ამიტომ, საზოგადოებამ უნდა იზრუნოს, განსაკუთრებით ღარიბების განათლებაზე, რომ თავიდან აიცილოს კურუფცია და დაცემა.

ა. მარშალმა ადამიანურ კაპიტალს უწოდა „პერსონალური სიმდიდრე“. მისი აზრით განათლება ასტიმულირებს ადამიანის გონებრივ აქტიურობას, ავითარებს მასში ცნობის-მოყვარეობას. აქცევს შრომის ფერხულში და უფრო კეთილშობილურს, ორგანიზებულსა და საიმედოს ხდის. მარშალის აზრით განათლება ეხმარება მოსახლეობას ცხოვრების გაუმჯობესებაში და „დამალული ნიჭის“ გამოვლენაში.

ადამიანური რესურსის ფორმირება ხდება ორ, მაკრო ეკონომიკურ და ოჯახურ დონეზე. მაკროეკონომიკურ დონეზე, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, გადაწყვეტია ქვეყანაში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური გარემო. ოჯახის მოდერნიზაცია მოიცავს: ბიოლოგიურ, ეკონომიკურ, დემოგრაფიულ, სოციალურ-ფსიქოლოგიურ ასპექტებს. სწორედ პიროვნული რესურსის წარმოება, რეალიზაცია და შენარჩუნება საოჯახო მეურნეობის ერთ-ერთი ძირითადი ფუნქცია.

კაპიტალიზმამდე, ტრადიციულ საზოგადოებაში, მიღებული იყო მრავალრიცხოვანი, პატრიარქალური ოჯახი. მრავალშვილიანობა ეკონომიკურადაც მომგებიანი იყო.

მეურნეობის ექსტენსიური მართვის პირობებში, ოჯახის წინსვლა და სიმდიდრე შვილების რაოდენობის ზრდას უკავშირდებოდა. თავდაპირველად, როგორც წარმოების მონაწილენი, შემდგომში კი, როგორც ძირითადი მომუშავენი და მეშვიდრენი, რომლებიც ზრუნავდნენ მშობლებზე სიბერეში.

მაღალი იყო მრავალრიცხოვანი ოჯახის სოციალური სტატუსიც. მრავალი საქორწილო კავშირები, რასაც ერთვოდა ნათესავეების ზრდა, ამყარებდა ოჯახის მდგომარეობას, უზრუნველყოფდა მის უსაფრთხოებას და საზოგადოებრივ სტატუსს.

სოციალისტური ეკონომიკის პირობებში, საოჯახო მეურნეობას, ერთი შეხედვით, სტაბილურ გარემოში უხდებოდა ფუნქციონირება. სინამდვილეში კი ყოველშემდეგ სახელმწიფო „მარჩენაზე“ დამოკიდებულების მაღალი ხარისხი კონკურენციისა და კერძო საკუთრების არარსებობის პირობებში ასტიმულირებდა არაოფიციალურ ურთიერთობებს (Papava, 2018).

დეფიციტური საქონელი და პრივილეგიები მოითხოვდა „საჭირო“ სოციალურ კავშირებს, ამიტომ „მეგობრებისა“ და ახლობლების შერჩევა ხშირად პოტენციური სარგებლიანობის პრინციპის მიხედვით ხდებოდა.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, კონკურენციის მექანიზმის საშუალებით, შრომის ბაზარი საოჯახო მეურნეობას მკაცრ მოთხოვნებს უყენებს: იყოს მუდმივ მზადყოფნაში და გააჩნდეს ადამიანური რესურსის მაღალი დონე, საზოგადოებაში შესაფერისი ადგილის დასაკავებლად.

ბეკერის მიხედვით ყოველდღიურ ცხოვრებაში, მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღებისას (ოჯახის შექმნა, შვილების რაოდენობა, დანაშაულის ჩადენა). პიროვნება მუდმივად ხელმძღვანელობს ეკონომიკური მოსაზრებებით (ზღვრული სარგებლიანობის პრინციპით), ამიტომ მნიშვნელოვანია მოსახლეობას გამომუშავებული ჰქონდეს საბაზრო ჩვევები.

ადამიანისეული კაპიტალი შედგება: (Avramova, Loginov, 2002):

1. საგანმანათლებლო კაპიტალი (განათლების ცენზი), ესაა პიროვნების ზოგადი და სპეციალური განათლების დონე, აღნიშნული რესურსის გამოყენება გარდამავალი პერიოდის საქართველოს პირობებში საკმაოდ შეზღუდულია, ვინაიდან ადრე მიღებული განათლება უმეტესად გამოუსადეგარია. დასავლეთში, „რჩეულთათვის“ მიღებული განათლება ბოლომდე ვერ პასუხობს საქართველოს რეალიებს, ხოლო ადგილობრივი მოსახლეობის უმრავლესობისათვის საფუძვლიანი განათლების მიღება შეზღუდულია;

2. პროფესიულ-კვალიფიკაციური კაპიტალი. გვიჩვენებს პროფესიული უნარჩვევების განვითარების დონეს. რაც უფრო მაღალია აღნიშნული მონაცემი, მით უფრო ადვილია პიროვნებისათვის იყოს კონკურენტუნარიანი საკუთარი პროფესიის ფარგლებში;

3. ინფორმაციულ-კულტურული კაპიტალი. სოციოკულ-

ტურულ გარემოში ფორმირებადი პიროვნების პირადი მახასიათებლები: უცხო ენების ცოდნა, კომპიუტერულ პროგრამებთან მუშაობა, ინტელექტის დონე, ქვეყანაში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკური პროცესების გაცნობიერება და ა.შ.;

4. სოციალური კავშირების კაიტალი. ჯ. კოლემანის მიხედვით, სოციალურ კაპიტალში იგულისხმება ის ურთიერთობები, რომლებიც შეიძლება გამოიყენებოდეს ეკონომიკური რესურსების სანაცვლოდ (Coleman, 1990). მაგალითად, პრესტიჟულ სამსახურში მოსაწყობად „საჭირო“ ხალხის ხელშეწყობა.

აღნიშნული რესურსებიდან ადრეც და დღესაც საქართველოს პირობებში, სამწუხაროდ, დომინირებს სოციალური კავშირების კაპიტალი. პირველი სამი რესურსის მაღალი დონე ნაკლებად უზრუნველყოფს ინდივიდის კეთილდღეობას თუ არ იქნა გამოყენებული საჭირო სოციალური კავშირები. გაეროს მონაცემებით ადამიანური განვითარების ინდექსით, საქართველო 189 ქვეყანას შორის, 61-ე ადგილზეა (2019 წ.) (<http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020.pdf>).

შემოსავლის წყაროები

ადამიანური რესურსით განისაზღვრება შემოსავლები. სახელმწიფო შემოსავლებთან და ბიუჯეტთან ერთად ყველა ოჯახსა და პიროვნებას გააჩნია საკუთარი შემოსავალი. იგი არაა უბრალო თანხა და მსყიდველობითუნარიანობის საზომი, მასზე დამოკიდებული პიროვნების ცხოვრების წესი და სტატუსი საზოგადოებაში.

დასავლეთში შემოსავლების მიხედვით მსჯელობენ მოქალაქის პოლიტიკურ შეხედულებაზე, გემოვნებასა და განათლებაზე. მის ასაკსა და სიცოცხლის ხანგრძლივობაზეც კი. შემოსავლების სიმცირის დროს ილახება პიროვნების, როგორც მატერიალური ისე სულიერი ცხოვრება. ამიტომ, უკეთესი ცხოვრებისკენ, შემოსავლების გამრავლებისკენ სწრაფვა ბუნებრივი პროცესი და ბიზნეს ლოგიკით ნაკარნახევი საბოლოო მიზანია.

შემოსავლების ერთობლიობას ეროვნული შემოსავალი ეწოდება. სახელმწიფო ახდენს მის გადანაწილებას ძირითადად საგადასახადო-საბიუჯეტო სისტემის მეშვეობით. განასხვავებენ შემოსავლების სამ ძირითად წყაროს:

I. ხელფასი. პროგრესული ქვეყნების მოსახლეობის შემოსავლების სტრუქტურაში ხელფასის წილი საკმაოდ მაღალია და 60-70%-ს აღწევს. კერძოდ: იაპონიაში 69%, ინგლისში 65%, გერმანიაში 64% (Global, 2018). სუსტი ლეგალური ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში უმნიშვნელოა და შეიძლება 20-30%-იც ვერ შეადგინოს.

ხელფასის სიდიდე განისაზღვრება:

ა. მოცემულ საბაზრო სეგმენტზე კონკრეტულ პროფესიაზე მოთხოვნა-მიწოდების საბაზრო ძალებით. არსებობს განსხვავება კვალიფიციურ (საჭიროებს სპეციალურ განათ-

ლებას მაგალითად ექიმი, მენეჯერი და ა.შ.) და არაკვალიფიციურ (დარაჯი, დამლაგებელი) შრომას შორის;

ბ. ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების დონით. მაგალითად, ხელოსანმა ან სხვა პროფესიის ადამიანმა, ერთი და იგივე საქმის შესრულებისთვის, გერმანიაში და ნიგერიაში შეიძლება მიიღოს საკმაოდ განსხვავებული ანაზღაურება;

გ. ხელფასის სიდიდეზე მოქმედებს აგრეთვე ისეთი ფაქტორები, როგორცაა სამუშაოს პრესტიჟულობა. მაგალითად, შოუ ბიზნესის ვარსკვლავებს და პრიზიორ სპორტსმენებს გააჩნიათ მაღალი ანაზღაურება. გამრდილი ხელფასი შეიძლება ჰქონდეთ ღამის ცვლაში და დღესასწაულებზე მომუშავეებს. აგრეთვე სხვადასხვა საფრთხეებთან (კასკადიორებს) და კრიზისულ სიტუაციებში გარკვეულ რისკთან დაკავშირებული სამუშაოებზე დასაქმებულებს.

საკმაოდ განსხვავებულია ანაზღაურება სხვადასხვა ეკონომიკური განვითარების დონის ქვეყნებს შორის ერთი და იგივე პროფესიის მოსახლეობაში. მაგალითად, თუ საჯარო სკოლის პედაგოგის საშუალო ანაზღაურება, საქართველოში, 800-1000 ლარია. აშშ იგივე კვალიფიკაციის მასწავლებლის ანაზღაურება 2-3 ათას დოლარს შეადგენს. განსხვავებას ადგილი აქვს არა მარტო სხვადასხვა ქვეყნებს შორის არამედ ქვეყნის ფარგლებშიც.

დიდი შესაბამობაა ხელფასსა და ტალანტს შორის. თუ ავიღებთ პროფესიულ სპორტს - ფეხბურთს, კალათბურთს, ჩოგბურთს და ა.შ. ვარსკვლავების ანაზღაურება ბევრად აღემატება რიგითი ფეხბურთელის ან ჩოგბურთელის საშუალო ანაზღაურებას. მაგალითად, რონალდოს ან მესის ანაზღაურება ბევრად მაღალია იგივე დონის გუნდებში მოასპარევე რიგითი ფეხბურთელების ხელფასზე.

მსოფლიოში ყველაზე ძვირადღირებული სამუშაო ძალა ლუქსემბურგშია და საშუალოდ საათში 20 ევროს შეადგენს (საარსებო მინიმუმი 8 ევრო საათში). აშშ-ში ყველაზე მაღალი ანაზღაურება აქვთ ექიმებს, საშუალოდ 140-150 ათასი დოლარი წელიწადში. ადვოკატებს 120-130 ათასი. ბოლო დროს ძალზედ მომგებიანი გახდა კონტრაქტის საფუძველზე, შეთავსებით, რამდენიმე ადგილზე მუშაობა. ასეთი პროფესიებია: ლექტორები, პროგრამისტები, ანალიტიკოსები, ექსპერტები და ა.შ., რომელთა საშუალო წლიური ანაზღაურება 180-200 ათას დოლარს აღწევს.

II. სამეწარმეო შემოსავალი საკუთრებიდან. ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებში მისი წილი მოსახლეობის საერთო შემოსავლების სტრუქტურაში 30-40%-ს შეადგენს. ესაა შემოსავლები სხვადასხვა ბიზნესიდან, უძრავი ქონებიდან თუ ფასიანი ქაღალდებიდან. მაგალითად, აშშ-ში მოსახლეობის შემოსავლების სტრუქტურაში 40% უკავია სხვადასხვა კორპორაციების აქციებიდან შემოსავლებს. პიროვნება შეიძლება მუშაობდეს ოფიციალურ სახელმწიფო ან არასახელმწიფო სტრუქტურაში ღებულობდეს ხელფასს. მაგრამ დამატებით ასევე გააჩნდეს შემოსავალი აქციებიდან ან სხვა ქონებიდან;

III. სოციალური ტრანსფერები. მოსახლეობის შემოსავლების საერთო სტრუქტურაში 10% უკავია. ტრანსფერი (ფრანგ. Transfert, ლათინურად Transfere — გადატანა, გადაგზავნა) სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მოსახლეობაზე გაცემული ფულადი დახმარებაა, რომელიც არაა დაკავშირებული რაიმე სამსახურის შესრულებასთან. მაგალითად, პენსია, სხვადასხვა დახმარებები და შემწეობები. ცივილიზირებულ ქვეყნებში მოქმედებს მოსახლეობის სოციალური უზრუნველყოფის ქმედითი სისტემა. ასეთ ქვეყნებში სახელმწიფო ხარჯები სოციალური პროგრამებზე შეადგენს 10–30%-ს. ამ კუთხით აღსანიშნავია ჩრდილოეთ ევროპის, განსაკუთრებით სკანდინავიის ქვეყნები.

შემოსავლების უთანაბრობის მიზეზები

1. მნიშვნელოვანია, რომ შემოსავლების უთანაბრობის პირველი მიზეზი ადამიანისეული კაპიტალია. მსოფლიოს უმდიდრესი ადამიანების მიერ განვლილი ცხოვრების გზა გვიჩვენებს, რომ მათ საკუთარი ქონება მიიღეს არა შთამომავლობით, არამედ დააგროვეს გამორჩეული მონაცემების საფუძველზე.

რითი განსხვავდება მდიდარი ადამიანი ღარიბისგან? მთავარი აქ არის ის თუ როგორ ამროვნებს და მოქმედებს პიროვნება. ამბობენ, ღარიბს შეიძლება მისცე ბევრი ფული მაგრამ მალე არაფერი დარჩება, ან პირიქით – ჩამოართვა მდიდარს, თუმცა რამდენიმე ხნის შემდეგ მას კვლავ გაუჩნდება სიმდიდრე.

მსოფლიო მოსახლეობის 10% ფლობს საერთო სიმდიდრის 90%-ს. რომ დავუშვათ და თანაბრად გაუნაწილოთ აღნიშნული თანხა მთლიან მოსახლეობას. 5 წლის შემდეგ ფულის დიდი ნაწილი კვლავ მოსახლეობის მცირე ნაწილის ხელში აღმოჩნდება, ასეთია სამწუხარო თუ საბედნიერო რეალობა.

წარმატებულს ყოველთვის აქვს მკაფიოდ დაყენებული მიზანი. წარმატებულს – მიზეზები. მთავარია ქვეყანაში არსებობდეს ჯანსაღი ბიზნეს გარემო და საზოგადოების ყველა წევრს მიეცეს თანაბარი შესაძლებლობა მონაწილეობა მიიღოს სამართლიან სოციალურ კონკურენციაში.

2. ოჯახური ფონი. პედაგოგიკის მიხედვით პიროვნების ჩამოყალიბებაში სამი ინსტიტუტი თამაშობს გადაწყვეტ როლს – ოჯახი, სასწავლებელი (ბაღი, სკოლა, უნივერსიტეტი) და ქუჩა (სამეგობრო წრე). აღნიშნული ინსტიტუტებიდან ოჯახი ითვლება ადამიანისეული კაპიტალის მთავარ მწარმოებლად, სწორედ იგი გადასცემს თაობიდან თაობას ძირითად კულტურულ კოდებს. ერთი და იგივე ოჯახიდან გამოდიან მსგავსი ფასეულობების მქონე პიროვნებები. არის განსხვავებებიც მაგრამ ეს უფრო გამონაკლისი შემთხვევებია და არა წესი (Bedianashvili, 2018).

3. ქვეყანაში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური პო-

ლიტიკა და შესაბამისი გარემო. პიროვნების მონაცემების რეალიზაციისათვის სახელმწიფოში უნდა არსებობდეს ჯანსაღი გარემო. ამ მხრივ ყველაზე საუკეთესო პირობებია აშშ-ში. როგორი დაბალი სოციალური ფენიდანაც არ უნდა იყოს გამოსული პიროვნება, თუ მას გააჩნია პიროვნული კაპიტალის მაღალი მაჩვენებელი და მუდმივად მუშაობს საკუთარ თავზე, ყველაზე მეტი შესაძლებლობები აქვს გაზარდოს საკუთარი შემოსავლები და იყოს წარმატებული ცხოვრებაში. ამის საუკეთესო მაგალითია აშშ-ს ყოფილი პრეზიდენტი ბარაკ ობამა, რომელიც დაიბადა კენიელი ემიგრანტის ოჯახში. მისი ხელფასი დღეს, როგორც მხოლოდ ყოფილი პრეზიდენტის 400 ათას დოლარს შეადგენს;

4. განსხვავება მემკვიდრეობითი საკუთრების ღირებულებაში. თუ პიროვნებას წინაპარმა დაუტოვა სოლიდური ქონება და გონივრულად იყენებს მას, ბუნებრივია აღნიშნული წარმოშობის განსხვავებას შემოსავლებში;

5. ე.წ. ილბალი – აღმოჩნდეს საჭირო დროს საჭირო ადგილას. ცნობილი მილიარდული ბილ გეიტსი დაიბადა და გაიზარდა საშუალო შემოსავლების მქონე ამერიკულ ოჯახში. მან უნივერსიტეტი აღრე მიატოვა, რათა მთელი დრო დაეთმო IT ტექნოლოგიებისათვის.

1975 წელს გეიტსმა წამოიწყო საკუთარი საქმე ბავშვობის მეგობარ პოლ ალენთან ერთად, იმ ამრით რომ კომპიუტერი მომავალში უნდა ყოფილიყო ყველაზე საჭირო ნივთი ყველა ოფისსა და სახლში. მან დაიწყო მუშაობა პერსონალური კომპიუტერული პროგრამის შექმნაზე. განსაკუთრებულმა მონდომებამ განაპირობა MICROSOFT-ის წარმატება, მიზანი იყო ისეთი ოპერაციული სისტემის შექმნა, რომელსაც ადვილად გამოიყენებდა ყველა ადამიანი.

საინფორმაციო რევოლუციის გარიჟრაჟზე მის პაწაწინა კომპანია „მაიკროსოფტს“ გაუმაართლა იმაში, რომ პერსონალური კომპიუტერებისათვის ოპერაციული სისტემა, ასეთივე პატარა გავრცელებული კომპანიიდან მაშინ შეიძინა, როცა მსოფლიო კომპიუტერულ ბიზნესში უდიდესი კორპორაცია აი-ბი-ემი (IBM) ამგვარ სისტემას საჭიროებდა. როგორც მოგვიანებით მისი პრეზიდენტი აღნიშნავს: შეიძლება ითქვას, იმ დროს IBM-მა არსებობის ისტორიის მანძილზე დაუშვა ყველაზე დიდი სტრატეგიული შეცდომა. საკუთარი ძალებით კი არ დაამზადა მისი კომპიუტერებისათვის საჭირო საოპერაციო პროგრამა. რაც თავისუფლად შეეძლო ამ სფეროს კვალიფიციური სპეციალისტების დაქირავებით და სოლიდური ანაზღაურების გადახდით, არამედ „მაიკროსოფტისგან“ შეიძინა უკვე დაპატენტებული, ახლა საყოველთაოდ ცნობილი საოპერაციო სისტემა MS-DOS.

კონტრაქტის პირობებმა დიდი დანახარჯების გარეშე უზრუნველყო „მაიკროსოფტის“ მაღალი შემოსავლები. IBM-მა კი დაუშვა სტრატეგიული შეცდომა. ვერ გააკეთა სწორი პროგნოზი. ვერ განჭვრიტა საინფორმაციო ბიზნესის პერსპექტივა. „მაიკროსოფტის“ და ბილ გეიტსის შემოსავლები კი იმ დროიდან ფანტასტიკურად გაიზარდა.

მთავარია პირველი მილიონის შოვნა. მნიშვნელოვანი იყო ამ დროს ბილ გეტისისათვის ბედის ირონიაც. თუმცა მან საუკეთესოდ გამოიყენა აღნიშნული შემთხვევა. როგორც ამბობენ „ილბალი კეთილგანწყობილია მომზადებული გონების ადამიანებისათვის“.

შემოსავლების გადანაწილების კონცეფციები

კაცობრიობას ოდითგან აწუხებდა დილემა, როგორ უნდა ხდებოდეს საზოგადოებაში ეროვნული შემოსავლის გადანაწილება? აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით არსებობს ორი ერთმანეთის საწინააღმდეგო მოსაზრება. პირველის თანახმად, საზოგადოების მთლიანი შემოსავლის განაწილება უნდა ხდებოდეს თანაბრად. ამ იდეას ქადაგებენ მრავალი რელიგიური, ეთიკური, კომუნისტური და სხვა კონცეფციები. მაგრამ კაცობრიობის განვლილი ცხოვრება გვიჩვენებს, რომ აღნიშნული, ერთი შეხედვით, მიმზიდველი იდეა უტოპურია და პრაქტიკულად განუხორციელებელი. მისი მიახლოებით განხორციელება შესაძლებელია დიქტატორული რეჟიმით, მხოლოდ გარკვეული დროის განმავლობაში.

გათანაბრებისკენ სწრაფვას მოსდევს ეფექტიანობის დაქვეითება. მსგავსი ეკონომიკური სისტემა ასტიმულირებს ჩრდილოვანი ურთიერთობებს და წარმოშობს მრავალ უქნარას, რომლებსაც სხვის ხარჯზე სურთ ცხოვრება.

მეორე მოსაზრების მიხედვით, რომლის ფუძემდებელია ინგლისელი სოციოლოგი გ. სპენსერი პირიქით, უთანაბრობა არა მხოლოდ ნორმალური, არამედ საზოგადოებისათვის სასარგებლო მოვლენაა. უთანაბრობა სტიმულს აძლევს კონკურენციას და განვითარების მამოძრავებელი ძალაა, როგორც პიროვნებისათვის ისე მთლიანად საზოგადოებისათვის. თუმცა პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ მკვეთრი უთანაბრობის შემთხვევაში მატულობს საზოგადოების სოციალური დეგრადაციის საფრთხე და ფერხდება ქვეყნის ცივილიზირებული განვითარება. ამიტომ, მნიშვნელოვანია ისეთი ოქროს შუალედის პოვნა, რომელიც შექმნის ოპტიმალურ პირობებს საზოგადოებრივი პროგრესისათვის.

გაეროს მიერ შემუშავებული მდგრადი განვითარების კონცეფციის მიხედვით ეკონომიკური ზრდა მაქსიმალურად უნდა შეესაბამებოდეს პიროვნების (საზოგადოების) ფართო მასების კეთილდღეობას, მათი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვას. შემოსავლების მკვეთრი უთანაბრობის შემთხვევაში, როდესაც ბიზნესები მონოპოლიზირებულია ხელოვნურად, ეკონომიკური ზრდის შედეგებს ძირითადად მოსახლეობის შეძლებული ფენა გრძნობს, რომლის ხელშეწყობა მაღალი შემოსავლების მიღების პრაქტიკული ბერკეტები – კერძო საკუთრება, სხვადასხვა ბიზნესები, მაღალი თანამდებობები და ა.შ.

ფრანგი მეცნიერის ს. სტოლერის მიხედვით: „ქვეყანა,

სადაც თითოეული მოქალაქის შემოსავალი ნელა იზრდება – ბედნიერია, ხოლო თუ შემოსავალი სწრაფად იზრდება, მაგრამ ერთდროულად მატულობს მათი უთანასწორობა განწირულია დაღუპისათვის“ (Stoller, 1972).

არსებობს ორი კონცეფცია შემოსავლების განაწილებაზე. პირველის თანახმად, რომელსაც პირობითად სოციალურს უწოდებენ – სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს მოქალაქე შემოსავლით, რომელიც არ იქნება ქვეყანაში ოფიციალურად დადგენილ „სიღარიბის ზღვარზე“ ნაკლები. აღნიშნული მიდგომა დამახასიათებელია დასავლეთ ევროპის, განსაკუთრებით სკანდინავიის ქვეყნებისათვის.

მეორე მიდგომით, რომელსაც პირობითად საბაზრო ეწოდება – სახელმწიფოს ამოცანაა მოქალაქის არა გარკვეული გარანტირებული შემოსავლით უზრუნველყოფა არამედ პირობების შექმნა (სოციალურ-ეკონომიკური გარემოს), რათა თითოეულმა საკუთარი ეკონომიკური აქტიურობით შეძლოს შემოსავლების ზრდა. აღნიშნული მიდგომა დამახასიათებელია აშშ-ის ეკონომიკური მოდელისათვის.

ორივე კონცეფცია ცდილობს განაწილების სამართლიანობის პრინციპის დაცვას, თუმცა განსხვავებული გავებით. სამართლიანობის დაცვის საშუალებას იძლევა შემოსავლების დაბეგვრის პროგრესული შკალა. ცივილიზირებულ ქვეყნებში სოციალური პოლიტიკა მიმართულია მოსახლეობის შემოსავლების დიფერენციაციის შერბილებისკენ.

შემოსავლების განაწილების თვალსაზრისით მსოფლიო მეტად უთანაბროდაა (შეიძლება უსამართლოდაც) მოწყობილი. „მსოფლიო განვითარების შესახებ“ გაეროს მოხსენების თანახმად. დედამიწის სამი ყველაზე მდიდარი ადამიანი ფლობს სიმდიდრეს, რომელიც მსოფლიოს 48 უღარიბესი განვითარებადი ქვეყნის ერთობლივ მთლიან სამამულო პროდუქტს აჭარბებს. პლანეტის 15 უმდიდრესი ადამიანი ფლობს იმაზე მეტ ქონებას ვიდრე მთელი აფრიკის კონტინენტის სახელმწიფოების მთლიან სამამულო პროდუქტს შეადგენს. ამავე დროს, მსოფლიოს განვითარებადი ქვეყნების 6 მილიარდი მოსახლეობიდან 60% მოკლებულია ელემენტარულ სანიტარულ-ჰიგიენურ და საყოფაცხოვრებო პირობებს. 20% კი ნახევრად შიმშილობს (<https://www.businessinsider.com/the-15-richest-people-in-africa-ranked-2020-9>).

დასკვნა

ადამიანები განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, როგორც ფიზიკურად ისე შესაძლებლობებით. ერთნი იბადებიან ბუნებრივი ნიჭით დაჯილდოებულნი, მომადლებული ენერგეტიკული აქტიურობით, კარგი ფსიქიკური და ფიზიკური ჯანმრთელობით და ინტელექტუალური შესაძლებლობებით. მეორენი მეტ-ნაკლებად არიან დაჯილდოებული ამ მონაცემებით. შესაბამისად განსხვავება შემოსავლებში ბუნებრივი

პროცესია. მთავარია, სახელმწიფოში არსებობდეს სამართ- პირობებს შეუქმნის ყველა მოქალაქეს საკუთარი შესაძლებ-
ლიანი სოციალურ-ეკონომიკური გარემო, რომელიც თანაბარ ლობების რეალიზაციისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა/REFERENCES:

- Abzalava, A.**, (2014). *Global-Innovative Problems of Economy and Business*. Universal Publishing House, Tbilisi:612.
- Avramova, E.M., Loginov D.**, (2002). Socio-economic adaptation: resources and opportunities. *Journal ONS*, 5:24-34.
- Becker, G.**, (1983). *Treatise of the Family*, Oxf., 44
- Bedianashvili, G.**, (2018). Culture as a factor of knowledge economics with paradigmatic changes in systemic institutional context. *Globalization and Business*, 6:58-66.
- Coleman, I.**, (1990), *Foundations of Social Theory*. Cambridge:42-54.
- Country List Government Debt to GDP. *Trading Economics* (2019). <https://tradingeconomics.com/country-list/government-debt-to-gdp>
- Global wage growth lowest since 2008, while women still earning 20 per cent less than men* (2018).https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/mission-and-objectives/features/WCMS_650551/lang--en/index.htm
- <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020.pdf>
- <https://www.businessinsider.com/the-15-richest-people-in-africa-ranked-2020-9>
- Moskvin, L.**, (1999). New social measurements in the modern world, ONS, 1999, N3,
- Papava, V.**, (2018), The Crisis of Economic Science and the Search for a New Paradigm, *Globalization and Business*, 6:15-27.
- Papava, V., Silagadze, A.**, (2019). How the Term the "Gross Domestic Product" should be Translated into Georgian. *Globalization and Business*, No. 7:203-204. (In Georgian)
- Sartania, V.**, Tokmazishvili M., Maglakelidze Sh., (2004). Principles of Education Economics in the History of Public Opinion, Tbilisi, 391.
- Stoller, L.**, (1972), *Ravnovesie and йкономический рост*. - М .: Progress, 440 p.
- The Economic Significance of Natural Resources: Key Points for Reformers in Eastern Europe, Caucasus and Central Asia (2011). OECD. http://www.oecd.org/env/outreach/2011_AB_Economic%20significance%20of%20NR%20in%20EECCA_ENG.pdf